

Izhaja vsak petek.

Uredništvo:
Kopitarjeva ulica šte. 6.

GLASNIK

Naročnina znaša:

celoletna K 4.—
pololetna „ 2.—
četrtletna „ 1.—
Posamezna šte. „ 0.10

AVSTRIJSKE KRŠČANSKE TOBAČNE DELAVSKE ZVEZE.

Št. 38.

V Ljubljani, dne 18. septembra 1914.

Leto VII.

Sedanje gospodarstvo.

Znani pisatelj Herman Bahr piše: Veliko se sme od človeške neumnosti pričakovati, a vsa pričakovanja človek še prekosi in je vedno še bolj neumen, kakor mislimo. To zdaj zopet vidimo, ker se brezpametno, norostno, naravnost nevarno varčuje, in sicer ljudje, ki niso zagamani. Kdor navadno zaposluje tri posle, odpusti zdaj dva in se z enim zadovoljuje. Vsak odpusti svojo tipkarico in piše sam svoja pisma. Odpusti iz službe hišnega učitelja, odpusti učiteljico glasovirja, odpusti pestunjo. Kakor furije! Vsakdo se hoče omejiti. Izbruhnilo je histerično varčevanje; mož, ki tako varčuje, misli celo, da se skupnosti žrtvuje. Misli dobro, a ne ve, kakšno zlo da s tem povzroča. Kaj bo z ljudmi, ki jih je vrgel dobri mož na cesto? Zločin je, kar dela. Hujše je to, kakor če kdo v prvem strahu leti v hranilnico, dvigne svoj denar in ga spravi v nogovico! Streznite se! Ne bodite Špartanci! Ohranite si svojo najboljšo krepost! Kam je izginila naša krasna avstrijska lahkomišljenost? Ali nas ravno zdaj zapušča, ko jo najbolj potrebujemo?

Nikdar nisem bil lahkomišljen. Čez svoje razmere nisem nikdar živel, ker se mi je to v mirnih časih zdelo abotno. A zdaj hočem po nepotrebnem denar izdajati, prvič v svojem življenju. Kdor izdaja zdaj denar, koristi. Po nepotrebnem zdaj izdajati denar, je potrebno. Odprite roke! Največji zapravljevec je zdaj najboljši domoljub. Ne mislite na to, kaj pride jutri! Jutri bo zmaga in prilika, da tisočkrat zopet pridobimo, kar zdaj zapravimo.

Dobri mož, ki pusti navadno zdaj delati jesensko obleko, misli, da je letos ne potrebuje. Kdor pa ni čisto brez pameti, ve, da potrebuje letos dve. Če jih ne pusti delati, bo moral njegov krojač delavnico zapreti. Če pa vsi krojači prenehajo delati in čevljarji tudi in drugi, kaj naj delajo vsi odpuščeni pomočniki?

Kdor nima res denarja, naj najame posojila, kolikor more! Kdor res ne more plačati treh poslov, naj jim ostane plačo dolžan, dokler boljši časi ne napočijo, a nikar naj jih ne odpusti iz službe. Dolžan naj ostane tudi krojaču, čevljarju itd. in naj se drži načela, da je v sedanjih časih bolj dostojno, da se delajo dolgovi, kakor pa da se omejuješ. Vprašaj, kaj pa ima krojač od mojega naročila, če ostanem dolžan, ker ne sme ostati dolžan mojster svojim pomočnikom!

Odgovarjam: lahko jih plača, ker če naročiš, lahko izkaže, da si, zanesljiv

plačnik, naročil in dobi na tvoje naročilo predujem poceni, ki ga vrne šele, ko zmagamo. Kje dobi posojilo? Pri zasilni kreditni banki. Kje se nahaja? V Berlinu in v Monakovu. Jutri tudi pri nas. Potrebna sredstva so razpoložljiva povsod radi vojske. Ta banka druga ga ne potrebuje, kakor da se ji zapuša.

Glavnico te banke bodo tvorile dotacije države, dežele in občin, prostovoljni prispevki in delno brezobrestne vloge, ki se morejo še le po končani vojski odpovedati.

Vzemite svojo gotovino, kolikor jo še imate, nesite jo v to banko kot darilo ali kot vlogo. Potem pa delajte dolgove! Ne bodite histerični, to je minulo.

Solnograd, septembra.

× × ×

»Zeit« poroča, da namerava finančna uprava izdati v soboto odlok za ustanovitev posojilnih blagajn, in sicer po nemškem vzorcu. Poslovanje in upravo se namerava izročiti Avstro-ogrski banki. Ustanovile se bodo po potrebi tam, kjer že obstojajo filialke Avstro-ogrskih banke. Te blagajne bodo izposojale na blago in efekte, in sicer v višini obrestne mere Avstro-ogrskih banke. Izdajali bodo le zadolžnice po tisoč kron; valuta pod tisoč kronami se bo izplačala v bankovcih. Na Ogrskem bodo ustanovili le za sladkorno industrijo posojilne blagajne.

× × ×

Turki so odpravili takozvane kapitulacije. To kaže že zdaj, kako da je vojska gospodarsko vplivala. V rednih časih bi Turčija nikdar ne bila odpravila tistih pogodb, ki so njeno gospodarstvo v Turčiji same tako omejevale; ker so inozemce sodile konzularne oblasti tujih držav in ne turška sodišča. S svojega stališča imajo seveda Turki prav, da so kapitulacije odpravili. Saj ni nobena balkanskih držav, ko se je Turkov oprostila, trpela več kapitulacije. Tudi Japonska se je takoj, ko je prišla do moči, otrsela takih poniževalnih pogodb. Naša država najbrže ne namerava protestirati zaradi odprave kapitulacij, dasi izgubi industrija važne privilegije. Turčija bo zdaj lahko sama določala carino in uvajala monopole. Že 1. oktobra nameravajo Turki uvesti na prvovrstno inozemsko suknjo, ki je zdaj plačalo 11 odstot. carine od vrednosti 100 odstot. carino. Turčija hoče z novimi carinskimi postavami pač doseči, da se povzdigne v Turčiji industrija. V sedanjih časih pač odprava kapitulacije za nas ni posebne važnosti,

ker je naša trgovina v Turčiji vsled vojske le neznatna.

VOJSKA IN DELAVSTVO.

V mirnem času, ko se vrši ves promet in delo redno, je malokdo mislil na neredne, oziroma izredne čase. Prezrlo se je marsikaj, kar bi v sedanjem izrednem času služilo v dobro delavskemu stanu. Posredovanje dela je le slabo ali pa sploh neurejeno. Preskrba brezposelnih, ki je v tesni zvezi s posredovanjem dela, istotako ni urejena. Tudi veliko podjetništvo ne nosi za brezposelnost odslovljenih delavcev nikake odgovornosti. Edina preskrba, ki ima pomen, je preskrba družin vpoklicanih vojakov, črnovojnikov in onih vojnih del. To preskrbo, ki sedaj zelo dobrotljivo vpliva, je sklenil naš drž. zbor leta 1912. Vsa druga vprašanja se niso rešila. Tudi sedanji zakon o bolniških podporah je pomanjkljiv, ker za take slučaje, v kakršnih se sedaj nahajamo, nima nobene določbe. Čakalna doba šestih tednov za odslovljene in v tem času obolele delavce je prekratka. Ako delavec v sedmem tednu po izstopu iz dela zboli, nima nobene pravice do bolnišnice, zdravnika in zdravlil in četudi je bil dvajset ali več let član bolniške blagajne in je vplačeval prispevke, ne da bi bil le enkrat kaj rabil od blagajne.

To so pomanjkljivosti, ki se sedaj jasno kažejo.

Zasebna preskrba tudi ne zadošča in se z ozirom na pomanjkanje potrebnega denarja in množino priglasitev za podpore, ne more udeležiti. Javni faktorji do sedaj v tem oziru še tudi niso imeli časa misliti na to.

Mislilo se je, da bo brezposelno delavstvo dobilo zaslužka pri javnih delih in na deželi. Toda v tem oziru iz raznih vzrokov ni nič. Večja dela so se ustavila ali pa na najpotrebnejše iz denarnih in morda tudi spekulativnih vzrokov znižala. Na deželi pri kmečkih delih si pa ljudje sami medsebojno pomagajo in ne potrebujejo drugih delavcev.

Ta dejstva kažejo pot za prihodnost. Treba bo skrbeti, da se zakonitim potom uredi vprašanje brezposelnih in da se k preskrbi teh pritegne vse zainteresirane činitelje. O tem se pa ne kažejo hibe le pri nas, marveč v vseh državah, ki se zdaj vojskujejo in posledice vojske se kažejo tudi glede na brezposelnost v tistih državah, kjer ni vojske. Saj se n. pr. v Italiji ravno glede vojske drugih držav razpisujejo velika državna dela, ki pa tudi ne bodo dala kruh vsem delavcem in delavkam, ki so zdaj brez dela in jela.

UTOPIJE.

Sedanja vojska je pokazala že dosedaj, da je bilo na svetu raztrošenih veliko zmot, ki se v resnem trenutku nikakor ne dajo skriti. Tako je padlo povsod protivojno gibanje. Mesto tega je nastopila narodna zavest in čut domovinske obrambe. Dokaz za to nam je socialna demokracija Nemčije in Francoske. V obeh državah je tudi ta stranka dovolila vojne kredite in se z vso vmeno udeležuje vojske. V Nemčiji je na bojnem polju padel soc. dem. posl. Frank, ki je prostovoljno šel v boj za domovino. Iz tega je razvidno, kako globoko je vkoreninjen v človeški duši čut naroda in domovine. Utopije v resnih časih izgublajo veljavo, kakor prežene solnce temo.

VOJSKA IN POŽRTVOVALNOST.

Naše ljudstvo in posebno tudi delavsko je sedaj pokazalo svojo globoko domovinsko ljubezen s tem, da nabira in zbira doneske za razne vojne dobrodelne namene. Rdeči križ, podpore revežem, nabava toplih oblek vojakom, vse to priča o dobrosrčnosti in radodarnosti slojev, ki sami nimajo sredstev. Pri tem pa opazujemo tozadevno skromnost bogatašev in bolje plačanih ljudi. Osobito bogati ljudje bi sedaj, ko jim branijo revnejši sloji na bojiščih njih imetje in prihodnost, tudi lahko kaj več žrtvovali za vojne namene v polajšanje gorja. Ravno tukaj se pa kaže velika »zapetost«. Je pač marsikje »domoljubje« — lastni žep.

Glasnik

Avstrijske krščanske tobačne delavske zveze.

ANTONU MEDVEDU

ob slavnosti za njegov spomenik govoril dne 14. junija 1914 v Kamniku F. S. Finžgar.¹

Slavna gospoda!

Odkritosrčno povem, da nisem mislil še kdaj govoriti takole ob slovesni uri pokojnemu pesniku Medvedu. Sodi sem, da se bo za take prilike dobilo govornikov dovolj tem bolj, ko ni treba za Medveda fraze, ampak se mož, ki je tehtne besede vreden.

Toda — spet se je zgodilo, da stojim pred vami in mi je naloga, da bi govoril slavnostni govor — marveč prav zato, ker moram govoriti zopet — bo danes moj govor — le govor — ob slavnosti. Vem, da je cenj. odbor, ki je priredil to slavlje, potrkal tudi na druga

¹ Po »Mentorju«.

Optimizem.

Večkrat se je zgodilo, da mi je inteligent in hvaležen bolnik zaupno izrazil svoje začudenje, kako mi je mogoče, ohraniti med bolniki vedro čelo in dobro voljo tolažbe? Nekaterim sem čital v očeh nesiguren dvom, kakor da bi me na tihem pomilovali radi tega težkega, njim očitno ponarejenega optimizma, ki ga vzdržuje samo premišljena pozornost in izjemna napetost sil. In rahločutna, dobro opazujoča bolnica mi je nekoč poverila: »Ah, vi zdravniki ste čisto drugi ljudje; kakor da bi vas ločil širok prepad od nas, kakor da bi padala na vas luč iz drugega sveta. Moj Bog, kako je mogoče sicer, da bi človek celo svoje življenje posvetil bolečini, boleznim in smrti? Ako se pojavi v naši hiši samo za kratko dobo slučaj boleznim, kako se nakrat vse spremeni, vseh prebivalcev se poloti strah in nemir, vsem trpi duša, kakor da bi bila sama bolna. In vi se gibljete rano, zvečer, ponoči, podnevi, vedno v tem mračnem ozračju bolečine in groze, a hodite vedno po koncu, trdnega koraka, jasnega lica in prijazne, lahke besede, ki bolnika ob popadu tako prijetno zaziblje v občutek varnosti in upanja . . .«

V takih in enakih besedah se izdaja samo nejasnost misli in krivično sumničenje, kajti baš to vedno občevanje z bolniki, vedno premišljevanje boleznim in njenih vzrokov je nam zdravnikom očistilo dušo tistega pesimizma, vsled katerega trpi občinstvo in katerega bo rešeno tisti hip, ko prouči vsaj površno razvoj medicinske vede in njenih dozdevnih skrivnosti. V optimizmu zdravnikov ni najti niti sence ponarejenosti in prisiljenosti, njih optimizem je nujno, temeljno razpoloženje njihove duše, katero se je razvilo tekom let iz njih poklica in strogo znanstvenega, uspešnega dela. S tem nočem nikomur očitati, kajti doslej je tvoril pesimizem nekaj historičnega in odločilnega v naziranjih o svetu in življenju. Filozof in reformator Indov, kraljevi sin Buda, je sezidal svoj tempelj na podlagi pesimizma in ga oprl kakor na štiri vogelne kamene na bolečino, bolezen, starost in smrt; v ta mračni prostor brez svobode in izgleda je zaprl dušo ljudstva: bistvo življenja je bolečina in smrt, rešilni cilj vernega človeka je popolna odpoved, nirvana, nič! To črno misel je prevzel nemški filozof svetobolja Schopenhauer, za njim Hartmann in Mailänder; v literaturo sta zanesla ta mračni

hlad Byron in Leopardi; malone vso svetovno literaturo je obsenčil Schopenhauer, iz Azije importirani pesimizem; slovensko literaturo je zastrupil z njim svetobolni Stritar. Ne morem se tukaj spuščati v psihološko in biološko analizo pesimizma, a površen pregled biografij teh mož zadošča v dokaz, da korenine v patološki osebnosti in patološki rahločutnosti za bolečino, bolezen in smrt. Kdo še ni videl nežnega otroka, kateremu se poznajo skozi fino, prosojno kožo modre žilice, ki ga občuduje radi njegove resnosti in bistrosti vsa okolica? Navadno pravijo modre žilice: »Ta pa ne bo dolgo živel, je preveč mehak in pameten!« Ako tak nežen, takoj v začetku dober, bolehen in razumen otrok odrase, postane iz njega Hamlet. Vtisek bolečin, boleznim in smrti vpliva naravnost elementarno in pretirano intenzivno na tako hipersenzitivno, v molu vglušeno dušo, dočim je duša zdravega človeka nekako trda, vtisek ni preglobok in hitro mine. V drugem slučaju se pridruži tej rahločutnosti nezdrav egoizem. Ker vsled svoje nežne in bolne narave taka duša skoro ni zmožna nikoli pravega in čistega vžitka, gleda maščevalno in zavidno na veselje drugih, kakor tisti popotnik, ki je ogledoval za ograjo sočen,

sladek grozd, a ga ni mogel doseči; opljuval ga je in ometal z blatom, da onemogoči vžitek še drugim. Naravnost nevaren pa postane tisti pesimizem, čigar glavna korenina se tajno razpleta v aktivni ali pasivni algofiliji, v bolnem razpoloženju duše, vsled katere algofilni človek samo v bolečini vživa, če se ga tepe, z njim poniževalno ravna, če se mu slikajo strašni in krvavi prizori; ali pa narobe.

Leta 1831. je morila v Berlinu kolera; za žrtev si je izbrala tudi filozofa Hegla. Ta smrt je mladega Schopenhauerja tako prestrašila, da je pobegnil iz Berlina v Frankobrod in napisal: največja in najhujša nesreča, ki se more zgoditi, je smrt; in največji strah je oni pred smrtjo. Bolečino, bolezen, starost in smrt si je predstavljaval Schopenhauer kakor nekaj naravnega, nespremenljivega, proti čemur ni pomoči in leka. V svojih spisih nam razlaga epidemije, da obstoje v neki fini, kemični spremembi zraka. Kdo nam jamči, da se ta svetovna kemija atmosfere enkrat ne spremeni v taki meri, da poginejo vsa živa bitja? Tako je sklepal Schopenhauer (1788—1860) in snoval, utemljeval svoj pesimizem.

vrata, za katerimi bi se utegnil dobiti prav za to priliko bolj primeren slavnostni govornik, pa tudi vem, da se mu vrata niso odprla. Bodi torej — govorim danes že petič v spomin pesniku Antonu — in zato sem se namenil, da to pot ne bom posegel podrobno v njegovo življenje, analiziral njegovih pesmi, temveč se bom danes dotaknil splošno pesnika kot takega in izkušal obrazložiti nekaj dejstev, ki so, žal mnogim nejasna, s tem, da bom govoril o pesniškem poklicu in njegovih posledicah. Pripomniti pa moram posebej, da vse to ne velja za nekatere pesnikovače, ki za različne prilike nabere verzov in rim brez števila ter to ploho dežujejo potem ob raznih prilikah in neprilikah, ob čemer je velika sreča ta, da jih malokdo posluša in če jih, da jih vsaj takoj pozabi. Kot uvod vam zato razodenem zgodbo, ki sem jo doživel pretekli teden:

Ko sem se vračal v ranem jutru s službenega pota, sem zagledal sredi vasi mladega, žibedno oblečenega fanta, ki je vinjen, zibajoč se po cesti pel pesem. Prišedši domov, sem ga srečal na pragu, kjer se je uprav vračal iz župnišča z navadnim darom za takega popotnika. Ko me je zagledal, me je nagovoril in prosil večjega daru.

Pravim mu: Prijatelj! Sedaj sem šel skozi polje — in sem gledal, kako se vse giblje, kako se bliska kosa, kako se sveti kakor veseli mak rdeča jopica plevice, kako pojo motike, kako vse trpi in vleče. Ti pa — tak mladenič — že v ranem jutru vinjen poješ in — potem prosjačiš. Ali ni to žalostno? — Fant me je pogledal — in šel. Za četrt ure se vrne in pride k meni v sobo.

»Gospod,« je rekel, »sram me je, zato sem prišel.« Jaz sem se začudil in takoj vedel, da to ni navaden vagabund — zakaj ta bi me bil oklel za rahlo besedo in bi se ne bil več vrnil. Začela sva govoriti. Iz popotnika se je pred menoj pojavil — pesnik, po poklicu krojaški pomočnik, po srcu pa globoko čuteč fant, ki je nosil s seboj polno knjigo verzov in pesmi. Za kruh ni imel desetice, za knjigo je imel krono. Odmolil je pred menoj svoj konfiteor, ki se je takole glasil: Da, postlali so mi gladko cesto, ponudili so mi rož, pa jih nisem maral, ker nisem hotel tako živeti, kakor so zahtevali oni. Sedaj sem vagabund, eno samo bogastvo pa imam — in to so moji cilji. In tedaj se je trudno nasmehnil: »Kaj ne, pravega norca imate pred seboj?«

Zakaj sem vam povedal to zgodbo? Zato — in samo zato, ker kričé dokazuje, da pesnik ni človek vsakdanje vrste — in ta fant je pesnik, verujte mi — in da vseh »gnocalov in glupcev«, govorim z Medvedom, pomilovalno pogledovanje na pesnike ne utaji te resnice. Medved je vsem tem pikro povedal:

»Le še naprej se me ogibajte, ne mislite, da sem zato užaljen. Le še naprej me z usti šibajte — nekoč spoznate — da nisem, kakor sičete, pripaljen.«
I. 158.

S tem bi vam bil postavil samo nekako splošno trditev o tem, da je pesnik, pravi pesnik resnično mož, ki stoji izven vrste vsakdanjega, pustega in plitvega življenja. Pusto in plitvo življenje zato, ker ga oni, ki ga žive, ne občutijo in ne umevajo. Sedaj bom pa izkušal to trditev tudi dokazati. Za dokaz sem si izbral Prešernovo pesem: Pevcu. Da je Prešeren pesnik — in to prvi naš pesnik, pa ne samo prvi, ker je naš in smo mi tako majhni — pesnik, ki bi takisto stal v prvi vrsti v Rusih in Francozih — kjerkoli, o tem nihče ne dvomi. Zaraditega je tudi njegova pesem »Pevcu« pravi »vademe-cum« o pesniškem poklicu — in mora biti resnična, ko je ni naredil — ampak je to pesem vse svoje življenje živel. Dasi vam je znana, jo kljub temu preberem:

Kdo zna
noč temno razjasnit, ki tare duha!
Kdo ve
kragulja odgnati, ki kljuje srce
od zore do mraka, od mraka do dne!
Kdo uči
izbrisat' 'z spomina nekdanje dni,
brezup prihodnjih odvzet' spred oči,
praznoti ubežati, ki zdanje mori!
Kako
bit hočeš poet, in ti pretežko
je v prsih nosit ali pekel, al nebo!
Stanu
se svojega spomni, trpi brez miru! —

Ne vem, če je še kje v svetovni literaturi kaka pesem, ali pa kaka kritična razlaga in opredelba o pesniškem poklicu boljša, kakor je Prešernova. Te kratke besede, polne goresti, iz katerih zveni ves boj, vse trpljenje, celo srce in duša pesnikova, je mogel zapisati

samo on, ki je kot resnični pesnik vse to prebil in preživel.

»Kdo zna noč temno razjasnit, ki tare duha?« Ustavim se pri tem prvem stavku. Kdo zna? Kako drzno vprašanje! Tako bi pomilovalno odgovoril človek, ki mu je vse jasno. In komu je vse jasno? Samo tistemu, ki ne misli, ki ne razglablja, ki ne vrta in ne muči svojega duha. On gre za javnim mnenjem — in konec! vse mu je jasno. Da, javno mnenje današnje dobe! Pojdi med polje in postoj ob prostrani njivi, kjer strme pod nebo stotisoči klasov. Lahen veter dahne čez ozare, pripognejo se prvi klasi — za njimi drugi — vse naprej valovi njiva — vse se klanja do konca. Samo tu in tam se pomoli iz valovja trdovratni kokalj, ki se ni upognil, tuintam zablislne plamete mak in dvigne rdečo glavo nad valove, kakor bi se luč utrnila iz žitnega morja. — To je javno mnenje. En dih, ena misel — morda neumna, morda krivična, vržena v tolpo — in tolpa gre za njo, se ji klanja in ji vriska v pozdrav. Le tuintam je plamen maka in glava kokalja, ki se ne upogne. Ti plameni, ti trdoglavi kokalji, to so tisti možje, ki ne gredo za javnim mnenjem, ki imajo svoje misli — in jih branijo, zanje se bore, zanje trpe. Tisoči jim kričé porogo — oni stoje. To so geniji, to so veliki duhovi, to so tudi pesniki.

Ali je kaj čuda, če pesnika ob tisočerihih protiklicih zgrabi dvom? Ali je še neumevno, če pravi Gregorčič:

»Kdor pa bi kot jaz na sveti
imel čutiti in trpeti,
med dvomi, zmotami viseti —
človeka (takega) ustvariti nikar!«

Pomudimo se pri tej misli. Odkod tako često, da, skoraj redno razdor pesnika s svetom, v katerem živi? Odkod to, da »Kranjec moj mu osle kaže?« Stari Grki so imenovali pesnike »vidce«, »preroke«. Po pravici. Vsak pravi umetnik mora biti nekaj desetletij pred množico. Množica je redno duševno lena — to so »duševni štorovi« po Medvedovu, ki nimajo zmisla in ne notranje potrebe, da bi mislili par seznjev pred seboj. In sedaj stopi prednje človek, ki jim pove novo idejo, pokaže novo pot, odkrije novo lepoto. Ta ni v skladu z njihovim mišljenjem, ko ga tako visoko presega; in ker ne razumejo ne njegovih idej, ne njegovih čustev, da, niti njegovih besedi ne, tedaj se dvigne skomizganje z rameni, upor — zasmeh. Zdi se jim smešen, zdi se jim pripaljen, ko ne vedo, da,

»nesrečnik ta velik na svetu je on,
ki sili ga neprestani nagon,
da misli in tuhta in sklepa in dvomi.«
II. 201.

Hrepenenje po lepem in resničnem, neprestano pronicanje v tajne človeških src in duš pesnika približa Večni lepoti, po kateri hrepeni, ki jo sluti. In če mu ob tem trudapolnem poklicu zveni iz množice poroga in obraz, ali je kaj čuda, da pridejo hipi dvoma ob samem sebi, o njegovem poklicu? Ali je kaj čuda, da zavida pastirja vrh gore, da naperi lok in ironizira samega sebe — kakor so delali vsi veliki duhovi — tudi Medved:

Ko sem se jaz na svet rodil,
ministrski predsednik bil je Giskra.
Dobrot sem malo ali nič užil,
sok mlatil sem iz ilnatega piskra —
zdaj podučujem druge po gorah,
pesmarim zdaj, odmakniti izkušam
od tajnosti stoterih trd zapah.
Vse nič — zaman si uma meč nabrušam
gorim od želje ene same:
Čas, vrni ure davno mi prešle,
ko sok sem mlatil, ne pa prazne slame.

In kljub temu ne neha peti, ne jnja hrepeneti, iskati novih potov, ubirati novih akordov. To je pravi pesnik. Tega nihče ne ubije: ne svet, ne zloba, ne revščina — nič — samo smrt:

Streti me moreš, potreti nikdar
usode sovražne besneči vihar.

Zato pa oni, ki ne čuti kot pesnik, ki ne razmišlja kot umetnik — ki mirno mu teče valovje srca — zato pa oni — da me ne ume te napačno — ni kakor človek, zaničevanja vreden. Le mislite si pravovernega meščana, profesorja, uradnika, duhovnika! Kakor ura: Točno ob uri v pisarni, točno za katedrom, točno na leci, v šoli — vse, vse tako, da ga množica ceni in čisla, avanzira skokoma, celo v hranilnico nosi. Da, tudi kosilo redno, redno merrico dvčka, potem izjemoma ob godovih kozarec boljšega — dražjo smodko in raco na mizo. Ali so ti zaničevanja vredni? Ne! Bog jih blagoslovi! Ali veste kaj so ti? To so plotovi ob prepadih, to so kantoni ob cestah, to so trdni, potrebni zidovi, da polje in teče življenje — mirno svojo pot, ko bi se

sicer življenje razrastlo v hudourni veletok in bi razbilo vse. A umetnik? On ni ne plot, ne kanton in ni hudournik. On je mož, ki gre in naskoči plot in ga prebije in gre čez prepad, ki gre do pragozda, kjer ni poti, in seka novo. Mnog se razbije ob tem delu — toda vrzel je vsekana, kjer je bil plot, kjer je bil pragozd — je za dvajset, trideset let nova cesta! Oni čislani gospodje, možje učenega glasu, so braniki narejenih cest — pjonirji novih cest so samo veliki duhovi — pesniki.

Iz tega pa sledi nujno, da je skoro brez izjeme vsak umetnik — vsak pesnik za navadno življenje nevešč siromak. Ker živi in čustvuje v svetu, ki ne teče po izvoženi cesti, ki se ne klanja javnemu mnenju, zato pride navadni poklic njegov v disakord z življenjem vseh »pravovernih« meščanov. Skoro vsak pesnik je kot otrok, kakor hitro ga postaviš med vsakdanje življenje. Prešeren si niti obleke ni znal sam oskrbeti, trositi otrokom fige in rožiče po mestu, to je znal. Do karijere ni prišel, dasi se trdi, da ni nobene pravde nikoli izgubil.

Poznam umetnika, ki je zaslužil nekaj kron; pa si ni kupil svrhnika kakor ga je bil potreben, ampak je kupil dekletu dragocen šopek. »Smešno,« mu pravi svet, »norec« je, šepetajo za njegovim hrbtom. In vendar ni norec in ni smešen, smešna in norčava je tista množica, da navedem konkreten primer, ki je potrebovala skoro pol stoletja, da je prišla za Prešernom, tista množica, ki je slavila — pesmi-kovača Koseskega in zaničevala videa — Prešerna.

To je torej pesnikov poklic, dvom v duši, kragulj v srcu, spomin preteklih dni, strah pred prihodnjimi — in kdo mu jih zna in ve dognati: Nihče.

In nova posledica tega: Pesnik nosi v prsih pekel — al' nebo. Pesnik more tako občutiti gorje, da mu rodi pekel v duši, tako občutiti veselje, da mu vzcvete paradiz v srcu. Pri njem ni tiste izvožene, meščanske poti, ni tistih navadnih kolesnic življenja, kakor pri množici. In kljub temu je popolna zmota, če se govori: Pesnik se giblje nekje v oblakih, pod nebom, nič ne hodi po zemlji. Kruta zmota. Tak pesnik je fantast, frazer.

Kvintilian pripoveduje, da je slovit slikar Evpomp prišel h kiparju Lysippu in ga vprašal katere mojstre bi posnemal. Lysippos se je ozrl na cesto, kjer je trgolelo ljudstva, in rekel: »Tam so tvoji mojstri — tam, kjer polje življenje!«

Pravi pesnik mora torej pronikniti v življenje stokrat globlje od množice. Pesnik mora videti, česar tisočeri ne vidijo. Mora čutiti in trpeti, česar drugi ne čutijo — komaj slutijo. Prazne marnje so, da pravi pesnik siplje verze. Da, verze bi sipal, toda to ne bodo pesmi. Vsaki pesmi velja: V potu svojega obraza boš jedel svoj kruh — tudi pesnik. Zato so tudi Medvedove najboljše, biseri tiste, ki jih je spočel in nosil v bolečinah svoje duše in svojega srca. Ako ne lepi na vsakem verzu kaplja pesnikove srčne krvi — je zanič — je brneč bron, mušica enodnevnica. In ta njegova srčna kri je vendar sestra tiste krvi, ki se pretaka po tisočerihih drugih srcih — in se bo ločila do sodnjega dne. Novi ljudje, novi narodi, nove šege — ali človek je človek — od raja do danes — vedno isti. In za te milijone človeških src in duš poje pesnik — za tisoče nosi v srcu pekel — a' nebo.

In sedaj še eno misel: Vem, da mi bo hladen modrijan prigovarjal in zmajeval z glavo, češ: Čemu zmote in kragulj? Ali ni govoril Kristus-Zveličar? Da, vem in verujem. Mnog pesnik je zablodil v boju in se ločil od večne resnice — in se ni vrnil k njej nazaj. Tudi to zmoto moramo spoznati in priznati — in bridko nam je, ki verujemo. Bog je sodnik. In Medved? Njegovo življenje je bilo križano. Toda sidra ni nikdar izgubil. Samo en hipec iz njegovega življenja.

Zgodilo se je, da je »zašajtal v stran«, kot je sam rad trdil. Četrty dan, ko je mahnil iz kolesnic reda, ga obiščem. Kako sem ga našel? Hodil je v talarju po sobi gorindol; v obrazu bridke poteze, glava sklonjena, oči, vse plašne in skesane je upiral v razpelo, ki ga je nosil seboj v sklenjenih rokah. Gospoda, tolikega kesa — nisem srečal. Ali ni šepetal siromaku s križa Zveličar besede kot Magdaleni: Ker si mnogo ljubil — se ti bo mnogo odpustilo. Tudi kes pesnikov je močnejši od kesa množice.

Inprav zato moramo imeti še posebno ljubezen do Medveda, ko nam je jasna luč in glasni klicar skozi vse zmede in boje življenja: kvišku.

S tem je krasno dokazal, da je pesnik človek, ki stoji sicer sredi množice, toda kipi — zaradi nje — iz nje vun — kvišku, ki ni jegulja, da bi se

zvijal in umikal javnemu mnenju, da je poklican videc, ki misli za tisoče, čustvuje za tisoče in tudi trpi zanje.

In ko je resnica, kaj je naša dolžnost?

Spoštujmo genije — spoštujmo one, ki so nositelji kulture. Nič ne rečem, da je takale današnja slavnost gotovo glasen vzklík ljubezni in spoštovanja do pokojnega pesnika. Res je, da je tudi spomenik na grob pesnika ali kamorkoli postavljen — odmev iz naroda, ki s tem dokaže, da je pesnika vreden.

Vendar pa bi se drznil ob tej priliki opozoriti še na nekaj: nikar slavnih mož samo ne slavimo. — Zakaj vsako slavje je več ali manj porojeno v sebičnosti: Tisti, ki plačajo vstopnino, se hočejo za ta denar zabavati, hočejo uživati, oni, ki Vas zabavamo, imamo pa morda tajno željo — ne toliko, da bi bil slavljen tisti, ki mu gre slava — ampak, da bi bili hvaljeni mi, ker smo ga slavili. Zato pravim: Ne slavimo jih samo ob čaši in struni — berimo jih, študirajmo jih. Da jih bomo pa brali in študirali, zato jih kupujmo. Žalostna resnica je ta v nas, da si moglo kmečko dekletu, ki nima par kronic za gorke čizme, kupi knjigo, da si jo kupi učiteljica, ki je hvaležna preozki in prekratki modi, da si prištedi za lepo knjigo — da pa često ljudje, s tisočaki založeni, knjige vračajo, od žida kupujejo zmazke namesto domačih del domačih umetnikov. Sodim, da Vas ni takih tu, če je pa kdó, naj gre vase in naj se izpreobrne.

Končam: Študirajmo prave genije, umetnike in jih ne sodimo po lapaljah, potem bomo gledali jasneje, čutili gorkeje in ljubili bolj iskreno sami sebe — ne sebe samo kot osebo z egostično ljubeznijo — ljubili bomo tistega samega sebe — ki tvori celoto, k se mu pravi: Naš narod.

Vojni dogodki

od 8. do 15. septembra 1914.

Na severnem bojišču so se vršili težki boji pri Grodeku, 20 km južnozapadno od Lvova, ob železniški progi, ki vodi v Przemysl. Tu so se bile zbrale naše vzhodno galiske čete in 9. septembra začele z ofenzivo proti Rusom, ki so prodirali od Lvova. Po tridnevnih težkih bojih so naši potisnili Ruse nazaj, vjeli 10.000 ruskih vojakov in zaplenili mnogo ruskih topov. Medtem pa, ko smo mi na tej postojanki zmagovali, se je proti armadi generala Dankla pri Lublinu (na Ruskem Poljskem) in proti armadi generala Auffenberga pri Ravaruski (severno od Lvova blizu ruske meje) zbrala ogromna ruska premoč; velike ruske sile so začele prodirati proti Galiciji tudi v ozemlju vzhodno od Danklove armade. Rusija je poslala na bojišče toliko vojakov, da se našim fantom zdi, kakor bi na mesto 10 ustreljenih Rusov prirastlo iz tal 20 drugih. Proti tako ogromni premoči naše čete kljub vsej svoji nepopisni hrabrosti niso mogle vztrajati v ofenzivi. Zato so se zaenkrat boji ustavili, da se naše čete zbero na postojankah, ki so ugodne za brambo. Vesti, da bi bile naše armade obkoljene, niso resnične. — Naši slovenski fantje so si na severnih bojiščih zaslužili obilo nove slave s svojo hrabrostjo. Častniki jih ne morejo prehaliti. Polkovnik našega domačega 17. pešpolka, baron Stillfried, ki je bil ranjen in se sedaj zdravi na Dunaju, se je nasproti kranjskemu deželnemu glavarju dr. Šusteršiču izrazil, da so Kranjci na bojišču postavili svojega moža in se veličastno borili. Na nemško-ruskem bojišču je pruski general Hindenburg, ki preganja zadnje ostanke potolčene ruske armade, že prekoratil rusko mejo; Rusi beže v divji zmedi. Hindenburg je vjel 30.000 Rusov in zaplenil 150 ruskih topov.

Na nemško-francoskem bojišču so Nemci prodrli na vzhodu prav do prvih pariških utrd, nakar so jih z vso silo napadli Francozi, ojačeni z angleškimi četami. Desno nemško krilo (armada generala Klucka) je bilo ogroženo, da bi bilo obkoljeno in se je moralo nekoliko umakniti. Boji za Pariz še trajajo in so silno krvavi, ker se Francozi obupno bore za vsako ped zemlje. Vzhodna bojna črta med Nemci in Francozi je dolga do 250 km in se vleče vzhodno od Pariza čez Nautieul, Meaux, Le Ferte, Sezaune, Vitry; na tej črti stoje Nemci, južno od Sezaune in Vitryja pa Francozi, ki se na vzhodu opirajo na črto Verdun-Toul-Epinal. Tudi na zahodu (proti morski obali) se vrše ljuti boji med Nemci in Francozi, ki z juga prodirajo proti severu. Na tem bojišču so Nemci te dni zasedli mesto Arras v okrožju Calais; mesto šteje okrog 30.000 prebivalcev in važno križišče železnic, ki vodijo v Calais, Boulogne in Montreuil. — Proti severo-

vzhodu na belgijski meji je dne 7. septembra padla glasovita francoska trdnjava Maubeuge, ki je imela devet glavnih fortov in šest medutrd; štela je 13.000 prebivalcev. V trdnjavi so Nemci zajeli 40.000 mož francoske posadke, štiri generale, 400 topov in mnogo drugega orožja in streljiva. — Na Belgijskem so Nemci zasedli Gent, glavno mesto vzhodne Flandrije, ki šteje krog 170.000 duš. Padla je tudi trdnjava Termonde severozapadno od Bruslja. Južno od Antwerpna v okrožju 70 km so Belgijci na umeten način poplaval deželo z vodo, da bi Nemcem zaprli pot do Antwerpna.

Francija in Anglija napenjata vse sile, da bi ustavili zmagovito nemško prodiranje na Francoskem. Angleži prevažajo na Francosko že svoje indijske čete in angleški parlament je odobril predlogo, da najame vlada pol milijona novih vojakov.

Tudi Avstro-Ogrska ponovno svojo črno vojsko z mladeniči, rojenimi leta 1894 in črnovojniškimi obvezanci, ki so bili rojeni leta 1892 in 1893, v kolikor so bili pri naboru leta 1914. odloženi.

Francija je proglasila Maroko za svojo kolonijo.

Predsednik francoske republike je proglasil vojno stanje med vsemi francoskimi kolonijami in Avstro-Ogrsko in Nemčijo.

Nemške čete so zasedle Wallfischbai, važno angleško luko na zahodnem obrežju južne Afrike.

Japonci so dne 25. avgusta začeli bombardirati Čingtav, luko nemškega Kiaučaua na Kitajskem; podpirale so jih angleške, francoske in ruske bojne ladje. Nemška posadka se hrabro brani in ker je Čingtau silno utrjen in dobro preskrbljen z živili, sodijo Japonci, da bodo potrebovali tri mesece, preden bodo Kiančau s pristaniščem osvojili. — Japonska je proti Nemčiji mobilizirala tri brodogojke; eno bombardira Kiaučau, drugi dve pa imata najbrže nalog zasesti nemške otoke v Tihem oceanu. — Japonska je pristopila angleško-francosko-ruskemu dogovoru, da bodo le skupno sklepali mir s sovražniki.

Na morjih se vrši trdovraten podoben boj; Nemci so potopili, oziroma zaplenili mnogo angleških in ruskih trgovskih in ribiških ladij ter prerezali par angleških podmorskih brzojavnih zvez. Angleži in Francozi pa seveda love nemške trgovske ladje in jih pogrezajo v morje.

Mine, ki so jih bili Nemci raztrosili ob angleški obali, so vzele Angležem že nekaj lepih bojnih ladij. Da nadomestijo izgube, so Angleži kupili celokupno portugalsko brodogojko, ki pa seveda ni nič posebnega.

Bodi končno še omenjeno, da je Turčija izkoristila sedanji evropski položaj in naznanila velesilam, da kapitulacije ne veljajo več. Kapitulacije se imenujejo pogodbe, v katerih je Turčija, po navadno nesrečnih vojskah dovolila evropskim velesilam, oziroma nji-

hovim državljanom na Turškem velike predpravice. Kakor se poroča, so vse velesile — tudi Nemčija in Avstro-Ogrska — protestirale proti temu koraku turške vlade. Ali bo ta protest kaj zalegel, ni gotovo, ker Turčija najbrže misli, da se onih, ki so si sami med seboj v laseh, ni bati.

Jugoslovan. Strokovna Zveza.

Nikarte na Dunaj iskat si dela! Od deželne vlade smo dobili sledeči dopis, da ga objavimo: Dejstvo, da je skoro v vseh delih monarhije vsled prenehanja ali vsaj omejitve mnogih obratov postalo zelo veliko ljudi brezposelnih, upravičuje domneva, da bodo potem, ko se zopet obnovi živahnejši osebni promet na železnicah, velike množice brezposelnih stremile proti državnemu glavnemu mestu v nadi, da dobe ondi dela in zadostnega živčja. Potrebno pa je, da se pravočasno in z vsem poudarkom opozarja, da se tem iskalcem dela na Dunaju ne nudi ugodna prilika za delo in preživljenje, ker je ondi, kolikor se da približno ceniti, okroglo ena četrtnina vseh onih, ki so navezani na delo, brez kruha, in ker bi nadaljnji dohod brezposelnih ne samo povečal bedo, temveč tudi oviral sistematično vpeljano, na celo monarhijo raztezajočo se akcijo za posredovanje dela. Ljudje, ki so brez posla, se radi tega nujno svare, da se ne podajo na Dunaj iskat dela, ako si niso že popreje zagurali gotovega delovnega prostora. Pri tem se izrecno opozarja, da preti iskalcem dela, ki bi v kljub temu opominu šli na Dunaj, nevarnost, da bi morali porabit; prihranke, ki so jim izza boljših časov ostali ter da bi morali, ko so spoznali brezupnost svojih nad, apelirati na javno milosrčnost, ki bi jih pa v kljub vsej požrtvovalnosti drugih stanov, v očigled ogromnim tozadevnim bremenom, komaj mogla varovati najgorenjše bede. Istotako se prebivalstvu nujno odsvetuje, prihajanje v deželno stolno mesto, ako si preje ne zagotovi gotovega dela.

Okno v svet.

Moder hlapec. Nekje na Štajerskem je bila ustanovljena »Sveta vojska«. Hlapec imenitne hiše reče gospodinji: »Takoj se dam vpisat v I. stopnjo, le prosim, da mi daste mleka namesto vina za južino.« — Odkod pa vzamemo toliko mleka, krave ne molzejo! — »Pa ga kupite, ste vedno še na dobičku. Za liter vina daste 80 vinarjev, za mleko pa 20 vinarjev.« To je bil moder odgovor! A gospodinji ni hotelo v glavo, da bi se mleko kupovalo. Za vino se ji ni zdelo škoda denarja, za mleko pač! Zdelo se ji je narobe svet! Alkohol res vpliva na možgane! . . .

Po birmi. Nekaj dni po birmi vpraša neki profesor učitelja Karč. šole: »Kakšen učenec pa je J. Fanedl?« — »Zelo priden; sicer pa zelo revnih star-

šev.« — »Zakaj pa?« — »Dečko mi je dal tako zaveden odgovor, ko sem mu po birmi pri obedu natočil vina. Rekel je: Hvala, ne bom pil. Jaz sem abstinent!« — V takem fantu tiči dobro jedro! — Res, možata odločnost imponira vsakemu pametnemu človeku.

Ako pristopite Vi! Na Štajerskem je bilo nekje predavanje o škodljivosti alkohola. Tik govornika je stal mlad kmet, ki se je že precej pogreznil v alkoholizem. Po predavanju pristopi, potegne domačega gospoda kaplana za seboj in reče: »Gospod, če pristopite Vi, potem se dam tudi jaz vpisati. Sam nimam korajže.« Gospod kaplan, blagega srca, reče takoj: »Dobro, prijatelj! Vam na ljubo naj pa bo!« Segel mu je v roko in takoj sta se vpisala oba. To je plemenito!

Ako ste spreobrnil le edinega F. . . . a, niso bili zastoj Vaši govori! Od tistega dne, ko se je vpisal, je ves drug človek. Nikoli še ni razbijal in pretepil žene in otrok. Zdaj je že dva meseca, odkar ste bili pri nas! Tako je nedavno pravil domači duhovnik predsedniku »Svete vojske« v Mariboru, ki je imel v njegovem kraju tri predavanja in ni bil zadovoljen s številom članov. Res je, če spreobrnete vsakokrat le njega, ni malo.

Alkohol prodajati po kinematografih je po novi državni postavi za kinematografe po celi Avstriji prepovedano.

Danska policija in pijanci. Če dobi danski policaj na kakem javnem prostoru pijanca, ga spravi lepo domov. Do nezavesti pijanega puste, da se na stražnici prespi, nakar ga civilni stražnik spremi na dom. Stroške za prevažanje in morebitno zdravljenje pa trpi dotični gostilničar, kjer se je pijanec nazadnje napil. Gostilničar lahko tudi izgubi gostilničarsko pravico.

Alkohol prepovedan pri vojni mornarici v Ameriki. Mornarični tajnik Združenih držav je prepovedal prodajo alkohola na vseh vojnih ladjah, mornaričnih delavnicah in v častniškem kazinu.

Škandal. V S. na Predarlskem je umrl zadolžen posestnik. Zapustil je 8 nepreskrbljenih otrok. Najstarejši še ni dopolnil 14. leta. Po pogrebu se je zbralo 70 »žalujočih« v gostilni ter jedlo in pilo na vse pretege »na čast« in »spomin« pokojnika. Na koncu so se med seboj stekli. Račun pojedine pa je morala — po tamošnji navadi — plačati uboga vdova z osmimi sirotami.

Katoliške učiteljice v Nemčiji so v kratkem času razprodale po svojih okrožjih 110.000 protialkoholnih letakov.

Socialni demokratje v Švici so na svojem letošnjem kongresu med drugimi sklenili tudi to-le: 1. Vsa zborovanja naj se vrše brez alkohola. 2. Pri veselich naj se točijo kolikor mogoče le brezalkoholne pijače. 3. Po vseh strokovnih društvih naj se vrše redna predavanja o alkoholnem vprašanju. 4.

Strankino časopisje naj redno prinaša protialkoholne članke. 5. Zidajo naj se hiše z vrtovi za delavstvo, v katerih bližini ne sme biti nobene gostiine.

V znamenju časa. V palači de Dau-se v Berlinu, kjer se vrše največji plesi, se popije vsako noč za 37.000 K penicnih vin. — V Berlinu tava vsak večer 3000 ljudi po cestah, nevedoč, kje bodo danes ali jutri spali.

Izdajatelj Fran Ullreich, Dunaj. — Odgovorni urednik Jože Gostinčar. — Tisk Kat. Tiskarne.

Edina in najkrajša linija v Ameriko!
Samo 5 dni!
iz Hawre v New-York
francoska prekmorska družba.

Veljavne vozne liste (Sifkarte) za francosko linijo iz Hawre v New-York in listke za povratek iz Amerike v staro domovino, po najnižji ceni
in brezplačna pojasnila daje samo **ED. ŠMARD**
potovalna pisarna v Ljubljani, Dunajska cesta št. 18 v hiši „Kmetске posojilnice“.

Bogata zaloga ženskih ročnih del in zraven spadajočih potrebščin.

F. Meršol LJUBLJANA
Mestni trg 18.
Trgovina z modnim in drobnim blagom.

Velika izber vezenin, čipk, rokavilo, nogavice, otroške obleke in perila, pasov, predpasnikov, žepnih robov, ovratnikov, zavratale, volne, bombaža, sukanca itd.

Predtiskanje in vezenje monogramov in vsakovrstnih drugih risb.

Največja in najstarejša
tovarna lončenih peči in
raznih lončenih izdelkov
Av gust Dreise, Ljubljana

Mnogokrat odlikovana.

Priporoča se slavnemu občinstvu in prečastiti duhovščini v naročila na **Štedilna ognjišča in peči**

preproste in najfinejše, izvršene v poljubnih modernih barvah in vzorcih najbolj strokovnjaški, solidno in trpežno po najnižjih cenah. Župniščem, samostanom in šolam dovoljujem znaten popust. Ilustrirani ceniki so na razpolago.

Kjer so kraji zelo obrtni, tam obsega zadruga obrtnike enega kraja (občine), n. pr. v večjih mestih. Ako število obrtnikov enega kraja ni zadostno, da bi bila zadruga kos svoji nalogi ali vsled kakih drugih okolištin, raztegne se lahko njen delokrog na več sosednih krajev, o čemer svobodno odločuje obrtno oblastvo.

Člani zadruge morajo postati vsi lastniki tistih obrtov, za katere se ustanovi zadruga, in tistih krajev, na katere razteza svoj delokrog. Isto velja za zakupnike. — Akoravno je le obrtni lastnik, t. j. tisti, ki je obrt prijavil ali dobil koncesijo, član zadruge, vendar morejo dolžnosti in pravice iz tega razmerja izvrševati samo namestniki ali zakupniki, ako le-ti vršijo obrt. Zato morajo združne prispevke vplačevati v tem slučaju namestniki, oziroma zakupniki, ki imajo tudi aktivno in pasivno volilno pravico. (Trg. min. ukaz z dne 19. julija 1885, št. 20.228). — V zadrugo morejo spadati tudi pravne osebe (ne posamezni udje istih kot taki) in izvršujejo dotične dolžnosti in pravice po svojih namestnikih.

§ 107.

Dolžnost pristopa.

Kdor v okraju take zadruge samostojno ali kot zakupnik izvršuje obrt, za kateri obstoji zadruga, postane že s tem, da prične obrt, član zadruge in mora izpolnjevati s tem zvezane dolžnosti.

Zlasti mora plačati morda določeno pristopnino (§ 126., lit. m) in dokazati, da jo je plačal, že ko zglasa obrt ali ko prosí za kak koncesijoniran obrt. Ako ne doseže obrtne pravice, ima zadruga dolžnost povrniti mu plačano pristopnino.

Kdor na podlagi več nego enega obrtnega lista, oziroma več nego ene koncesije samostojno ali kakor zakupnik obratuje več obrtov, ki niso združeni v eno zadrugo, mora pripadati kot član vsem za te obrte obstoječim zadrugam.

§ 108.

Dolžnost bit član zadruge v zmislu §§ 106. in 107., ne velja za imetnike tistih obrtnih podjetij, ki se vrše po tovarniško. Pač pa imajo pravico pristopiti kot člani zadrugi, ki obstoja za dotično obrtno kategorijo, ako ta zadruga dovoli. Ako imajo omenjeni obrtniki zaloge za prodajo svojega blaga, imajo tudi pravico glede teh zalog za prodajo pristopiti zadrugi, ki obstoja za trgovinske obrte dotičnega kraja, s privoljenjem te zadruge. V obeh primerih imajo iste pravice in dolžnosti, kakor ostali člani zadruge in s pomožnimi delavci, ki pri njih delajo oziroma s pomožnimi delavci, ki imajo

pomagača pred preskusno komisijo, ki je za dotični obrt sestavljena pri eni teh zadrug.

Preskusna komisija sestaja iz enega predsednika in najmanj dveh, a največ štirih prisednikov. Predsednika imenuje za dobo treh let obrtno oblastvo, zaslišavši trgovinsko in obrtno zbornico, združno zvezo, kjer obstoja, in dotične zadruge. Od prisednikov se imenuje en član izmed pomagačev, ki delajo že najmanj štiri leta v obrtu, ostali prisedniki pa se imenujejo izmed obrtnikov, ki že najmanj tri leta samostojno izvršujejo svoj obrt. Prisednike določa združno načelnštvo od primera do primera po imeniku, katerega za tri leta sestavi združni zbor in glede pomagačev pomočniški zbor.

Za prva štiri leta, potem ko stopijo v veljavo ti predpisi, se smejo vzprejeti v imenik prisednikov preskusne komisije tudi taki pomočniki, ki niso prestali preskušnje za pomagače.

Za vajence rokodelskih obrtov, ki so se izučili v kakem tovarniškem obratu ali pri gospodarju, ki ne pripada nobeni zadrugi, ali v zavodu, navedenem v § 14 b., odstavek 2, sestavlja preskusne komisije obrtno oblastvo, zaslišavši trgovinsko in obrtno zbornico in oziraje se zmislu primerno na gorl navedena določila.

§ 104 c.

Kako naj se postopa pri preskušnji, koliko in kakšno gradivo naj se izprašuje, in koliko naj znaša taksa za preskušnjo, ki jo plača vajenec, določajo posebni preskusni redi, katere izdajo za posamezne zadruge po različnih vrstah rokodelskih obrtov politična deželna oblastva na predlog zadrug, zaslišavši trgovinsko in obrtno zbornico in združno zvezo, kjer obstoji. Stroške preskušnje plača zadruga, kateri gredo tudi preskusne takse.

Za preskušanje učencev, navednih o § 104. b, odstavek 6, izda podobne preskusne rede politično deželno oblastvo, zaslišavši trgovinsko in obrtno zbornico. Stroške plačajo v teh primerih trgovinske in obrtne zbornice, katerim pa zato gredo preskusne takse.

§ 104. d.

Vajenec ali pomočnik vloži pri združnem načelnštvu, oziroma pri preskusni komisiji (§ 104. b, odstavek 6) kolka prosto prošnjo za pripustitev k preskušnji za pomagača in priloži svoji prošnji učno izpričevalo in, ako je bil dolžan obiskovati kako nadaljevalno šolo (§ 99. b, odstavek 3), izpričevala obiskovanju take šole ali, ako je že delal kot pomočnik, delavsko izpričevalo.

Solidno izdelane
dežnike in solnčnike
priporoča
po najnižjih cenah
L. Mikusch, Ljubljana,
Mestni trg št. 15.

Gričar & Mejač
Ljubljana, Prešernova ulica 9
priporočata svojo največjo zalogo
izgotovljenih oblek za gospode,
dečke in otroke.
Novosti v konfekciji za dame.

Sladni čaj-zajtrk!
Kri! 50% prihranka in okusen zajtrk, južina! dosežejo oni, ki namesto kave, čaja, kakao, sladne kave, pijejo **sladni čaj**. Ako se ga uporablja pri dojenčkih namesto moka za otroke, so otroške bolezni manj nevarne. — Je za polovico cenejši. Dr. pl. Trnkóczyjev sladni čaj ima ime **Sladin** in je vedno bolj priljubljen. Povsod 1/4 kg zavoj 60 vin. **Moč!** Tudi pri trgovcih. Po pošti pošlje najmanj 5 zavojev lekarnar Trnkóczy v Ljubljani. Ta lekarnar je svojih osem otrok zredil s sladnim čajem. Glavne zaloge na Dunaju; lekarnar Trnkóczy: Schönbrunnerstrasse št. 109, **Zdravje!** Josefstädterstrasse št. 25, Radetzkyplatz št. 4. V Gradcu: Sackstrasse št. 4. Priporočljiv zlasti za one, ki se čutijo bolne, slabe. Za resničnost tega naznanila jamči 5 tukaj navedenih tvrdk Trnkóczyjevih, istotako ugodne sodbe zaupanja vrednih oseb.

The PeKo shoe
Varstvena znamka.

A. & E. SKABERNÉ, Mestni trg št. 10

Velika zaloga manufakturnega blaga, različno sukno za moške obleke, volneno blago, kakor ševijoti, popelin, delen, itd. za ženske obleke. — Perilno blago, cefirji, kambriki, batisti v bogati izbiri. Različno platno in šifoni v vseh kakovostih in širinah; potrebšine za krojače in šivilje. Flanelaste in šivane odeje, različne preproge za postelje, kakor tudi cele garniture. — Novosti v volnenih in svilenih robcih in šalih. Namizni prtji, servijeti in brisalke iz platna in damasta. **Priznane nizke cene!**

Posebni oddelek za pletenine in perilo. Vse vrste spodnje obleke za ženske in moške, kakor: srajce, hlače, krila, bodisi iz šifona ali pa tudi pletene iz volne ali bombaža. — Največja izbira v nogavicah v vseh barvah kakor tudi v vseh velikostih za otroke. — Predpasniki najnovjših krojev iz pisanega blaga, šifona, listra in klota. Stezniki ali moderci od najcenejših do najfinejših. Fini batistasti, platneni in šifonasti žepni robci. — Zaloga gosjega perja in puha. **Vedno sveže blago!**

Lekarna „Pri kroni“ Mr. Ph. A. Bohinc
Ljubljana, Rimska cesta št. 24.
Priporočajo se sledeča zdravila:
Balzam proti želodčnim bolečinam, steklenica 20 v.
Kapljice za želodec, izvrstno, krepilno in slast do jedi pospešujoče sredstvo, steklenica 40 v.
Kapljice zoper želodčni krč, steklenica 50 v.
Posipalni prašek, proti ogujvanju otrok in proti potenju nog, skatlica 50 v.
Ribje olje, steklenica 1 krono in 2 kroni.
Salicilni kolodji, za odstranitev kurjih očas in trde kože, steklenica 70 v.
„Sladin“ za otroke, skatla 60 v.
Tinktura za želodec, odvajalno in želodec krepilno sredstvo, steklenica 20 v.
Trpotčev sok, izvrstni pripomoček proti kušiju, steklenica 1 krono.
Železato vino, steklenica 2 kroni 60 v in 4 krono 80 v.

Pozor, slovenska delavska društva!

Kupujte svoje potrebščine pri znani in priporočljivi domači manufakturni trgovini

Janko Češnik
(Pri Češniku) **LJUBLJANA**
Lingarjeva ulica - Stritarjeva ulica
v kateri dobite vedno v veliki izbiri najnovije blago za ženska in moška oblačila.

Cene najnižje. Cene najvišje.

Postrežba poštena in zanesljiva.

Svoji k svojim!
A. LUKIČ
Ljubljana, Pred Skofijo št. 19.
Konfekcijska trgovina
za dame, gospode, dečke in deklice
se najtopeje priporoča.

Peter Kozina & Co.
Tovarna čevljev v Trzinu, Gorenjsko.
Najmoderneje podjetje monarhije.
Otvoril sem lastno prodajalno
Na drobno v **Ljubljani** Na debelo
Breg št. 20 (Cojzova hiša).

IVAN JAX in SIN v Ljubljani,
Dunajska cesta 17
priporoča svojo bogato zalogo raznovrstnih
voznih koles in šivalnih strojev
= za rodbino in obrt. =

Najboljša, naisigurnejša prilika za štedenje!

Ljudska Posojilnica
registrovana zadruga z neomejeno zavezo
v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 6
prilije, v lastni hiši, nasproti hotela „Union“ za frančiškansko cerkvijsko sprejema hranilne vloge in vloge v tekočem računu, za katere jamčijo ne samo njeni zadržniki, temveč tudi **cela dežela Kranjska** in jih obrestuje po **4 3/4 %** brez kakega odbitka, tako da sprejme vložnik od vsakih vloženih 100 kron čistih obresti 4.75 kron na leto. Stanje vlog je bilo koncem marca 1913 čez 22 milijonov kron. Za nalaganje po pošti so poštnohranilnične položnice brezplačno na razpolago. **Načelstvo.**

Preskusna komisija izda o uspehu preskušnje brez stroškov kolka prosto izpričevalo, katero je ob ugodnem usephu zabeležiti v pomagaškem pismu.

Vajencem, ki preskušnje ne prestanejo, določi preskusna komisija rok za ponovno preskušnjo, oziraje se na določilo § 99. b, alinea 7.

Ako kaka zadruga ne poskrbi, kar ji je naloženo v § 104. b, odstavek 1 in 3, glede obdržavanja preskušenj za pomagača, morejo vajenci, ki spadajo k tej zadrugi, opraviti preskušnjo za pomagača pred drugo preskusno komisijo, ki je sestavljena po predpisih tega zakona in je strokovno pristojna.

V § 104. b, odstavek 6, navedeni vajenci morejo na svojo prošnjo in s privoljenjem dotične zadruga opraviti preskušnjo za pomagača tudi pred kako zadržno preskusno komisijo.

Pomočnik ima pravico, da naknadno opravi preskušnjo in jo ponovi potem, ko je minulo najmanj po pol leta.

§ 104. e.

Pomočniki, kateri so učni čas redno dovršili, preden je stopil v veljavo ta zakon, imajo pravico prostovoljno podvreči se preskušnji za pomagača.

§ 105.

3. Poseben predpis.

Izjeme, ki se dovolijo na podlagi § 74. a, odstavek 3, nadalje člena VI. in VII. zakona z dne 16. januarja 1895. l. (drž. zak. št. 21), ki je stopil na mesto § 75., oziroma zakona z dne 18. julija 1905. l. (drž. zak. št. 125), § 94., odstavek 4, § 95., odstavek 2, § 96. a, odstavek 2, 3 in 4 in § 96. b, odstavek 4, je vsakokrat posamezno objaviti v uradnih listih in vsako leto na znanje dati državnemu zboru.

VII. POGLAVJE.

Zadruga.

§ 106.

Obstane in ustanovitev zadrug.

Med tistimi, ki obratujejo enake ali podobne obrtve v eni občini ali v sosednjih občinah samostojno ali kot zakupniki, z njihovimi pomožnimi delavci vred, naj se ohrani obstoječa skupna zveza in, kjer bi je ne bilo in krajevne razmere tega ne onemogočijo, naj jo napravi obrtno oblastvo, zaslišavši trgovinsko in obrtno zbornico, ki o tem povpraša prizadete osebe, in zadržno zvezo, kjer obstoji,

vpoštevaje razmere, ki so merodajne za osnovanje in sposobnost za uspešno delovanje zadruga.

Imetniki obrtov (oziroma zakupniki) so člani, pomožni delavci v eno zadrugo združenih imetnikov obrtov pa so pripadniki zadruga.

Po okolnostih sme ena zadruga obsegati tudi obrtnike in pomožne delavce več občin ali okrajev in izjemoma tudi različne obrtve. Kjer se v tem poglavju govori o pomožnikih, razumeti je pod tem obrtne pomožne delavce sploh, izvemši vajence (§ 73., lit. a, b in d).

Ako je med pripadniki zadruga večje število delavcev, ki se uporabljajo za nižja pomožna opravila pri obrtu (§ 73., lit. d), se smejo za te delavce ustanoviti posebne zadržne naprave (razsodiški odbori, zbori pomožnih delavcev in bolniške blagajne).

Kako velikega pomena so bile za obrtniški stan organizacije t. zv. cehov in obrtniških »bratovščin«, in kaj je bil vzrok njih propadanja, o tem smo nakratko govorili v uvodu. Žalostni nasledki, katere je imela popolna obrtna svoboda zlasti za male obrtnike, pa so prisilili zakonodajca, da je zopet vpeljala podobne organizacije, namreč obrtne zadruga. Njihova je uredba je duhu časa primerno dokaj drugačna nego starih cehov. Vsakemu posameznemu obrtniku je dana potrebna prostost, obenem pa tudi celemu stanu možnost, da more varovati svoje koristi. O važnosti obrtnih zadrug ne moremo tukaj obširneje razpravljati, opozarjamo samo na § 114. o. r., iz katerega je razvidno, da more zadruga v marsikakem oziru plodnosno delovati.

Ustanavljanje obrtniških zadrug je vsled zakona iz leta 1883. zasilno, razun ako bi bile krajevne razmere take, da bi ovirale uspešno delovanje zadruga. Vpeljati take zadruga je dolžnost obrtnih oblastev, katerim gre tudi soditi, ali so krajevne razmere za to ugodne ali ne. Obrtno oblastvo pa mora pred ustanovitvijo izvedeti za mnenje trgovske in obrtne zbornice in prizadetih obrtnikov dotičnega kraja.

Ako že obstoji v kakem kraju kakšna obrtniška zveza, zadruga v zmislu tega zakona pa še ni, tedaj se prvotna zadržba ohrani, toda premeniti mora svoja pravila po določbah obrtnega reda. — Popolnoma na novo se ustanovi zadruga, ako ni dotlej obstajala za dotični kraj nobena taka obrtniška zveza.

V eno zadrugo se lahko združijo obrtniki ene vrste, pa tudi obrtniki, ki se bavijo s podobnimi obrtnimi opravili. Vsled posebnih razmer (n. pr. premajhno število obrtnikov ene vrste) sme zadruga obsegati tudi obrtnike popolnoma različnih vrst.